

SEYYİD YAHYÂ-Yİ ŞİRVÂNÎ VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Güngör LEVENT MENTEŞE**

Öz

XV. yüzyılda yaşamış ve çağına damgasını vurmuş biri olan Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî (ö. 870/1466) dikkate değer şair, edip ve sûfilerdendir. Eserlerinden iyi bir eğitim almış olduğu anlaşılmaktadır. Eserlerinde yer vermiş olduğu görüşlerini Kur'an ayetleri, hadisler ve tasavvufi kaynaklara dayandırarak izah etmektedir. Halvetî tarikatında önemli bir konuma sahip olan Şeyh Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî tasavvufa dair Farsça, Arapça ve Türkçe birçok manzum ve mensur tarzda önemli birçok eser kaleme almıştır. Ele alıp incelenecek olan bu eserlerin çoğu günümüze el yazma olarak ulaşmış olup kütüphanelerde muhafaza edilmektedir. Makalemizde arif, âlim ve şair Şeyh Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'nin kısaca hayatı ve eserleri tanıtıldıktan sonra Türkiye'deki kütüphanelerde yer alan yazma nüshalarının tanıtımı yapılacaktır.

Anahtar Kelime: Şîrvânî, hayatı, eserleri, kütüphanelerdeki yazma nüshaları

AN EVALUTIAN ON SAYYID YAHYA-YI SHIRVANI AND ITS STUDIES

Abstract

Sayyid Yahyâ-yi Şîrvânî, who lived in 15th century and marked his age, was one of the notable poets and writers. It is understood from his works that he had a good education. He explained his views in his works by basing on the verses of the Qur'an, hadiths and Sufistic sources. Sheikh Sayyid Yahyâ-yi Şîrvânî, who had an important position in Halveti sect, wrote many important works in Persian, Arabic and Turkish in verse and prose styles. Most of these works, which will be examined and discussed, reached today as handwritten manuscripts and have been kept in the libraries. In this article, intellectual, scholar and poet Sheikh Sayyid Yahya-yi Shirvani's life and works will be introduced and handwritten manuscripts in the libraries in Turkey will be presented.

Keywords: Shirvani, Shirvani's life, Shirvani's works, manuscripts in libraries

* Bu çalışma, yazarın “Yahyâ-yi Şîrvânî'nin Farsça Eserleri (beyânu'l-ilm, kıssa-i mansûr, gazeliyyât)” Kırıkkale Ü., SBE, Kırıkkale, 2018 adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Farsça Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, e-posta: gungorlevent49@windowslive.com

Giriş

Yahyâ-yi Şîrvânî'nin tam adı, Şeyh es-Seyyid Celâleddîn Yahyâ b. es-Seyyid Bahâuddîn eş- Şîrvânî el-Bakûvî'dir.¹ Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî, Azerbaycan sınırları içerisinde bulunan Şirvan vilayetinin Şemâhî² (شماخی) nahiyesinde dünyaya gelmiştir. Kaynaklarda Yahyâ-yi Şîrvânî'nin hangi tarihte doğduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak elimizde bulunan kaynaklar doğrultusunda doğum tarihini belirleyebilmekteyiz. İlk kaynak Yahyâ-yi Şîrvânî, *fî beyân'u-l ilm* başlıklı şîrinde yaşının 80 olduğunu belirten bir beyit kaleme almıştır. İkinci bir kaynak olarak ise I. Halilullah Han'ın (ö. 870/1466), Seyyid Yahyâ'dan Fatıha suresi 6. ayetin içeriğini açıklamasını istemesi üzerine Seyyid Yahyâ *Rumûz'u-l işârât*³ adlı eseri 837/1433 tarihinde kaleme almış olduğudur. Son olarak da Yahyâ-yi Şîrvânî'nin kırk yıldan fazla Bakü'de yaşamış olması ve bizzat yine aynı yerde vefât etmiş olması Yahyâ-yi Şîrvânî'nin h.800/1398 yani XIV. asrın sonlarında veya XV. asrın başlarında doğmuş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Adı geçen bu kaynaklardan faydalanarak Yahyâ-yi Şîrvânî'nin Bakü'ye 830/1426'lu yıllarında geldiğini ve yine 870/1466'de vefât ettiği tahmin edilmektedir. Zengin bir ailenin çocuğu olan Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî, ilim tahsilini doğup büyüdüğü yer olan Şemâhî'deki tekke ve medreselerde döneminin en değerli hocalarının yanında yapmıştır. *Şeyhu'l- Ahsiketî*, *Mevlânâ el-Gerderî*, *Mevlânâ Tâceddîn*, *Mevlânâ Kutbeddîn es-Serâbî* adlı hocalarından hadis, tefsir, kelam ve fıkıh derslerinin yanı sıra Arapça, Farsça, mantık, edebiyat gibi temel dersleri de almıştır.

Yahyâ-yi Şîrvânî'nin çocukluğundan itibaren tasavvufa olan ilgisi⁴ tarikata yönelmesine sebep olmuş ve yaşanan olaylar neticesinde de Şeyh Sadreddîn'e (ö. 830) intisap etmiştir.⁵ Yahyâ-yi Şîrvânî, Şeyh Sadreddîn'in hem şer'î hem de ilmî birikiminden faydalanmıştır ve aynı zamanda şeyhinin kızıyla da dünya evine girmiştir. Şeyh Sadreddîn dergâhta bulunan bütün dervişlere bu dünyadan ebedi âleme vefâtından sonra yerine Yahyâ-yi Şîrvânî'nin geçmesini söylemiş ancak dervişler Şeyh Sadreddîn'in ebedi âleme göçüşünden sonra Pîrzâde'yi (ö. 855), şeyh olarak kabul etmişlerdir. Yaşanan bu olaylar

¹ Sadık Vicdanî, "Seyyid Yahyâ Şîrvânî", *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye'den Tarikatlar ve Silsileleri*, Haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 176.

² Abdurrahman-i Camî, *Nefahât Tercümesi*, Haz. Lamî Mahmud Çelebî, Emek Matbaası, 1980, s. 574; Hulvî, *Lemezât*, s. 380; Taşköprülüzâde Usameddîn Ahmed bin Mustafa, *Şekâik-i numâniyye*, Haz. Mehmed Mecdî, Daru't-Tibaatu'l-amire, İstanbul, 1853, s. 287; Muhammed Ali Terbiyet, "Seyyid Yahyâ Şîrvânî", *Danişmendân-i Azerbaycan*, Matbaa-i Meclis, Tahran, 1314, s. 400.

³ İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954 (Halis Ef. 8194), *Rumûzu'l işârât*, yz., yp. 19a.

⁴ Hulvî, *Lemezât*, s. 380.

⁵ Hulvî, *Lemezât*, s. 381.

neticesinde de Yahyâ-yi Şîrvânî otuzlu yaşlarında “*Sırr-ı esma*” dua kitabı ile Şîrvan eyaletinin Şemâhî nahiyesine oradan da Bakü’ye intikal etmiştir.⁶ O dönemde Şîrvanşahlar devletinin başında Halilullah İbrahim Han (820-869/1417-1465) bulunmaktaydı. Halilullah Han, tasavvufa ve din âlimlerine önem veren bir kişi olduğundan Yahyâ-yi Şîrvânî’nin, Şîrvan’a gelmesini arzu etmiş ve yine onun için de sarayın bitişiğindeki Keykubad Mescidini inşa ettirip ona tahsis ettirmiştir. Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî burayı bir Halveti tarikatının yuvası haline dönüştürmüştür. Kaynaklar ittifakla Yahyâ-yi Şîrvânî’nin olgun bir kişiliğe sahip olduğunu⁷ ve sık sık erbaini yinelediğini⁸ vurgulamaktadır. Yahyâ-yi Şîrvânî bedeni arzularından ve maddi tutkularından arınmış bir Hakk eridir.

Seyyid Yahyâ’nın soyu yedinci İmam Mûsa Kâzım’a⁹ (ö. 183/800) kadar uzanmaktadır. Yahyâ-yi Şîrvânî’nin babası Seyyid Behâuddîn, Şîrvan Sultanı Halilullah Han’ın (ö. 870/1426) hükümdarlığı zamanında Nakîbu’l-eşrâfîlik¹⁰ vazifesini yerine getirmektedir.¹¹ Seyyid Yahyâ’nın üç oğlu vardır.

Kaynaklarda Yahyâ-yi Şîrvânî’nin vefat tarihi ile ilgili farklı bilgiler yer almaktadır. Seyyid Yahyâ’nın vefat tarihi, Lamî ve Taşkoprüzâde’ye göre 868–869/1463 -1464)¹², Sadık Vicdanî ve Bursalı Mehmet Tâhir’e göre 862/1457¹³, Hulvî’ye göre ise 870/1466¹⁴ şekliyle eserlerinde yazmışlardır. Kaynaklarda Yahyâ-yi Şîrvânî’nin vefat tarihini izah eden bir menkıbe yer almaktadır.¹⁵ *Tercüme-i Nefahâtü’l Uns* adlı eserde Yahyâ-yi Şîrvânî’nin vefat tarihini izah eden bir menkıbe yer almaktadır. Rivayete göre, kendisine uzun ömür için dua edenlere “*Siz Halilullah Han’a dua edin. Zira benim ömrüm onununkine bağlıdır*”.¹⁶ Seyyid Yahyâ’nın vefatı, I. Halilullah Han’ın vefatından dokuz ay sonradır.

⁶ Hulvî, *Lemezât*, s. 384; Meryem Mustafayeva, “Seyyid Yahyâ Baküvi Ardıcıları ve Tatkatçıları”, *Uluslararası Seyyid Yahyâ Şîrvânî ve Halvetilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Eskişehir, 2013, s. 211.

⁷ Taşkoprüzâde, *eş-Şakâku’n-Nu’mâniyye*, 1558, s. 287.

⁸ Hulvî, *Lemezât*, s. 382.

⁹ Mustafa Öz, “Musa el- Kazım” *DİA*, XXXI. Cilt, 2006, s. 219-220.

¹⁰ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri Sözlüğü*, II. Cilt, MEB, İstanbul, s. 647.

¹¹ Hulvî, *Lemezât*, s. 380; Sadık Vicdanî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye’den Tarikatlar ve Silsileleri*, s. 178; Meryem Mustafayeva, “Seyyid Yahyâ Baküvi Ardıcıları ve Tatkatçıları”, *Uluslararası Seyyid Yahyâ Şîrvânî ve Halvetilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 211.

¹² Taşkoprüzâde, s. 288.

¹³ Sadık Vicdanî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye’den Tarikatlar ve Silsileleri*, s. 179; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, Ankara, 2009, s. 224.

¹⁴ Hulvî, *Lemezât*, s. 388.

¹⁵ Taşkoprüzâde, s. 288; Lamî Mahmud Çelebî, *Tercüme-i Nefahâtü’l Uns*, s. 575; Rihtım, Mehmet, *Seyyid Yahyâ-i Baküvi ve Halvetilik*, Kısmet Matbaası, Bakü, 2005, s. 24.

¹⁶ Taşkoprüzâde Ahmed, *Şekâik-i Nu’mâniyye*, s.288; Abdurrahman-i Câmî, *Nefehâtü’l-Uns*, s.575; Rihtım, *Seyyid Yahyâ-i Bâkûvî ve Halvetilik*, s. 24.

Bu bilgiler ışığında Yahyâ-yi Şîrvânî'nin 870 Ramazan (1466 Nisan-Mayıs) ayında vefat ettiği söylenilebilir.¹⁷

درونت پر ز مکر و حيله افتاد¹⁸ نگوئی راست عمرت شد به هشتاد

“Yaşın seksene ulaştığı halde doğru söylemezsin. İçin tuzak ve hileyle doldu”.

Yahyâ-yi Şîrvânî, *fi beyân'u-l ilm* adlı nazım eserinde yaşının artık seksen olduğunu bizzat kendisi beyan etmektedir. Bu bilgi Seyyid Yahyâ'nın 870/1466 tarihinde vefat etmiş olduğunu ispatlamaktadır. Şeyh Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'nin kabri Bakü'de meclisin kible tarafındaki türbe içerisinde bulunmaktadır. Türbe günümüze kadar korunmuş ve hâlihazırda Şîrvânşâhlar Saray'ı müzesi içerisinde yer almaktadır.

1. ESERLERİ

Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'ye ait 21 eser bulunmaktadır. On altısı Farsça, bir tanesi Türkçe ve dört tanesi Arapça'dır. Yahyâ-yi Şîrvânî, mütefekkir, âlim ve âşık gibi özelliklere sahip olan bir şairdir. Yahyâ-yi Şîrvânî'nin şiirlerini incelediğimizde, onda oldukça akıcı ve etkileyici bir üslup hâkimdir. Şiirleri eğitici, öğretici, tasavvufi ve mana yüklü mısralardan oluşmaktadır. Birçok manzum ve mensur eser kaleme almıştır. Şiirlerini okuyucuyu da dâhil edecek tarzda karşılıklı konuşma haliyle yazmıştır. Seyyid Yahyâ'nın eserlerindeki asıl tema Hakk'tır. Yahyâ-yi Şîrvânî'ye ait olan bu değerli eserler, okuyan kişilerin iç âlemine bir dönüş yaptırmakla birlikte Hakk'a ulaşma yolunda da rehberlik etmektedir. Türkçe, Arapça ve Farsça eserler kaleme almıştır. Yazmış olduğu manzum ve mensur eserlerinde tefsir, hadis, kelam, fıkıh ve diğer ilimlerden de faydalandığı aşikârdır. Eserlerinde Peygamber'i ve dört halifeyi sırayla yâd ettiği ve onlara nice güzel methiyelerde bulunduğu görülmektedir.

1.1. Farsça Eserleri

1.1.1. Menâzilü'l-âşikîn

Mesnevi tarzıyla kaleme alınmış manzum eseri 825 beyitten oluşmaktadır. Eser Farsça olarak kaleme alınmıştır. Adı geçen mesnevîde Hak erlerinin kırk zorlu aşamayı geçerse ancak o zaman hedeflerine ulaşabileceklerini bahsetmektedir. Bunlar şöyle sıralanmaktadır; niyet, inabet, tövbe, irade, cehd, murakaba, sabır, zikir ve fikir, nefse muhalefet, rıza, muvafakat, teslimiyet, tevekkül, züht, ibadet, vera, ihlâs, siddik, havf, reca,

¹⁷ Lamî Mahmud Çelebî, *Tercüme-i Nefahâtu'l Uns*, s. 575; Hulvî, *Lemezât* s. 387-388.

¹⁸ Yahyâ-yi Şîrvânî, Çorum Ktp, No 2101, *Risâle-i fi beyân'u-l ilm*, yz., yp. 113b/10.

fena, beka, ayne'l-yakin, marifet, velayet, şevk, muhabbet, vahdet, yakınlık, üns, visal, keşif, huzur, tecrit, tefrit, inbisat, tahayyur, nihayet, tasavvuf ve yakınlığın yakınlığı.

Menâzilü'l-‘âşikîn adlı eserin başlangıç beyti:

به نام آن خداوندی که دایم به لطف فضل او هستیم قایم

Daima Allah'ın adı ile başlarız. O'nun fazlının lütfü ile güçlüyüz.

Bu eserin tercümesi yapıp neşredilmiştir.¹⁹

Tavsifi yapılan bu eser; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk No: 2101 kayıtlı mecmuada *Menâzilü'l-‘âşikîn* olarak kaydedilmiştir. Bu eser Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 kayıtlı mecmua'da *Çihil menâzil heft mekâm- Menâzilü'l-‘âşikîn* isimlendirmeden kaynaklanan yanlışlıkla bu şekilde kaydedilmiştir.²⁰ İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/HE. 8194, Üniversite Kütüphanesi FY 1127/HE. 7325 *Menâzilü'l-‘âşikîn* rumuzuyla kaydedilmiştir.

1.1.2. Risâle-i Keşfü'l-kulûb

Yahyâ-yi Şîrvânî tarafından Farsça kaleme alınan bu mensur eser akıl, kalp, ruh ve nefis başlıklı konuları içermektedir. Eser 4 bölümden oluşmaktadır. Müellif aynı zamanda Şeyh olduğu için kendisine bu dört husus hakkında sorulmuş olan soruları bu bölümlerde cevap olarak yazmıştır. Yahyâ-yi Şîrvânî, adı geçen bu eserini, Şîrvânşâh Sultan'ı I. Halilullah Han'a takdim etmiştir. “*Bu risaleyi yazma sebebim yüce adalet hâkimi, âlemdeki tüm sultanların en şerefli, Meliku'l-Mennân'ın hükmünün devam ettiricisi, Halîlu'r-rahman'ın adaşı Sultan Emîr Halilullâh (Yüce Allah onu bütün âleme ve âlemedkilere yaydığı rahmetiyle en yüce makama çıkarsın). Günden güne artan devletinin itidali vasıtasıyla bulduğum güven ve yardım ile yazdım*”.²¹

Eserin başlangıcı:

سیاس و ستایش بی حد و بی قیاس هر آن پادشاهی را که ... باب اول در معرفت عقل ...

Sonsuz hamd ve şükür (övülmeye layık olan) o padişaha ki... İlk bölüm aklın övgüsü...

¹⁹ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2007, s. 120-185; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler II*, Haz. Mehmet Rıhtım, Kafkas Araştırmaları Enstitüsü, Azerbâycân, 2014, s. 12-47.

²⁰ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968, s. 369, 372, 374.

²¹ Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâle-i Keşfü'l-kulûb*, yz., Manisa Muradiye Ktp. 2906, yp. 4b.

Kaynak çalışma Hasan Almaz ve tıpkıbasımı neşredip çeviren Mehmet Rihtım tarafından yapılmıştır.²²

Düzenlenmesi yapılan bu eser; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk No: 2101, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/HE. 8194 ve Atatürk Kitaplığı, No: 514 no'lu kulliyatlar içerisinde bulunmaktadır.

1.1.3. Rumûzu'l-işârât

Seyyid Yahyâ'dan Sultan I. Halilullah Han, Fatiha/6. "Bize doğruyu göster" manaya sahip ayette ne demek istendiğini teferruatlı olarak açıklamasını istemiştir²³ ve bunun üzerine Yahyâ-yi Şîrvânî de tasavvuf kaidelerine bağlı kalarak *Rumûzu'l-işârât* adlı eserini kaleme almıştır. Müellif eserinde "Bu açıklamalar, tefsir kitaplarına bağlı kalınmadan gönle doğan açıklamalardır" diye belirtmektedir. "O gün şöyle soruldu ki enbiya ve evliyaya nasıl olur da kendileri de "Bizi doğru yola ilet" deyip dilekte bulunurlar. Onlar zaten doğru yol üzere değiller mi ki bu doğru yolu istekte bulunurlar" diye sorulan bir soruya dahi cevap verdiğini belirtmiştir. Farsça olarak kaleme alınmış mensur bir eserdir.

Baş:

سپاس و ستایش هر آن پروردگاری را که فاعل مختار است ...

Adı geçen eserin çevirisi yapıp neşredilmiştir.²⁴

Tavsifi yapılan bu eser; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk No: 2101, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/HE. 8194 yazma eserler katalogları içerisinde bulunmaktadır.

1.1.4. Şerh-i Merâtib-i esrâri'l-kulûb

Mesnevi tarzıyla kaleme alınan manzum eserin dili Farsçadır. 424 beyitten oluşmaktadır. Tasavvuf yoluna baş koyanlar için yedi zorlu vadiden bahsedilmektedir. Bu vadiler: "Kalp, aşk, marifet, istiğna, tevhit, hayret ve fakr-u fena"dır ve her bölümde bir tabaka anlatılmıştır. Yazar her bir katı vadi olarak zikretmiştir.

Eser şöyle başlar:

ابتدا کردم به توحیدیت زبان بی نشانی بی مکانی بی زمانی

²² Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 115-119; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, Haz. Mehmet Rihtım, Kafkas Araştırmaları Enstitüsü, Azerbaycan, 2014, s. 116-120

²³ Yahyâ-yi Şîrvânî, Manisa Muradiye Ktp. 2906, *Rumûzu'l-işârât*, yz., yp. 47b

²⁴ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 77-99; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, s. 72-97.

Senin tevhidinle konuşmaya başladım. Nişanın, mekânın ve zamanın yoktur.

Hasan Almaz ve tıpkıbasımı neşredip çeviren Mehmet Rıhtım tarafından tercüme edilmiştir.²⁵

Tavsifi yapılan bu eser; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk No: 2101, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/HE. 8194, Üniversite Kütüphanesi FY 1127/HE. 7325 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 kayıtlı külliyat *Heft vâdî* olarak adı geçen eser *Şerh-i Merâtib-i esrâri'l-kulûb*'dur.²⁶

1.1.5. Şerh-i Su'âlât-i Gülşen-i Esrâr

Seyyid Yahyâ'nın Farsça olarak kaleme almış olduğu manzum eser 563 beyitten oluşmaktadır. Eserde; ruh ve nefis, yürek ve sır, sıkıntı (kabz) hali ve ferahlık (bast) hali, zaman, Hakk'a yakın ve uzak olma, gıybet, heves, ilm'e-l yakîn ve ayn'e-l yakîn konuları ile ilgili sorulan sorulara cevaplar verilmektedir.

Başlangıç:

به نام کردگار حکمت آموز ز علم او شب تیره شود روز
سؤال اولین این بود از ما که روح و نفس چه بود گو تو با ما

Hikmet öğreten yaratıcının adıyla O'nun ilmiyle karanlık gece gündüz olur.

Şerh-i Su'âlât-i Gülşen-i Esrâr başlıklı eserin tercümesi yapıp neşredilmiştir.²⁷

Eser; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk, No: 2101, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/HE. 8194, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri-Farsça No: 1044, katalogları içerisinde bulunmaktadır.

1.1.6. Şerh-i esmâ-i semâniye

Şerh-i esmâ-i semâniye adlı eser mesnevi tarzıyla yazılmış olup 310 beyittir. Farsça manzum bir eserdir. Eserde Allah'ın; hayat, ilim, semi', basar, kudret, kelam, irade, beka gibi isim ve sıfatlarının anlamları ayrıntılı olarak anlatılmaktadır

Müellif eserine bu şekilde başlamıştır:

ای سزاوار پرستش ذات حق ذات حق را کس نداند غیر حق

²⁵ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 187-215; Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Risâleler II*, s. 78-105.

²⁶ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 372.

²⁷ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 239-275; Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Risâleler II*, s. 130-166.

Tapılmaya layık olan Hakk'ın zatıdır. Hakk'ın zatını Hakk'tan başka kimse bilemez.

Bu eserin tercümesi Hasan Almaz ve tıpkıbasım neşredip çeviren Mehmet Rıhtım tarafından oluşturulmuştur.²⁸

Tavsifi yapılan *Şerh-i esmâ-i semâniye* başlıklı mesnevi; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk No: 2101, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954/ HE. 8194/11, Üniversite Kütüphanesi FY 1127 HE. 7325 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 kayıtlı kataloglar içerisinde yer almaktadır.

1.1.7. Ez tasârrufât-i Seyyîd Yahyâ ve ez kâşifât

Mensur olarak kaleme alınmış eserin dili Farsçadır. Yazar, *Ez tasârrufât-i Seyyîd Yahyâ* ve *ez kâşifât* adlı eserinde “Bir kimse âşık olur, iffet gösterir, aşk sırrını kimseye açmadan ölürse, şehit olarak ölür” hadisini şerh etmektedir. İstanbul Üniversitesi nüshasında yer alan *Fî beyân-i tasârrufât-i Seyyîd Yahyâ ve mukâşafât* adlı eser bu başlıkla kaydedilmiştir. Tek nüsha olarak İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Fy.954/HE. 8194/11’nde bulunmaktadır.

Eserin başlangıç kısmı:

قال النبي... من عشق و عف و مات مات شهيدا بدان و آگاه باش نکته عهديت نبوی گفته خواهد شد..

Peygamber “Kim aşka düşer ve iffetli olarak ölürse şehit olur” dedi. Nebi'nin söylediği hadisindeki manayı bil ve haberdar ol.

Bu eseri tıpkıbasım olarak neşredip tercüme eden Mehmet Rıhtım’dır.²⁹

1.1.8. Gazeliyyât

Külliyatın içerisinde *Gazeliyyât* adlı başlık altında 15 adet gazel bulunmaktadır. Gazellerin ana teması olarak İlahi aşk vurgulanmıştır. Yine bu gazeller gerçek aşka ulaşmak için de insanın hep bir arayış içinde olduğunu ve kendisine ulaştığı anda da aslında İlahi aşka ulaşabileceğini öne sürmektedir. Eserin dili Farsçadır.

1. Gazel’in 1. beyti:

درد او می دان که هم درمان ماست این عطا در شان جان اولیاست

Bil ki! Onun derdi bizim dermanımızdır. Bu affediş ise evliyanın canının şanındandı

Bu eserin tercümesi yapıp neşredilmiştir.³⁰

²⁸ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 217-237; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler II*, s. 108-127.

²⁹ Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, s. 130-131.

³⁰ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 332-340; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler II*, s. 230-238.

Tavsifi yapılan *Gazeliyyât* adlı eserin; Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk No: 2101, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 kayıtlı mecmualar içerisinde yer almaktadır.

1.1.9. Kıssa-i Mansûr

Kıssa-i Mansûr'un yaşadığı olayı mesnevi tarzıyla kaleme alan müellif³¹ eserini Divane, Cellâd ve Kıssa-i Mansûr arasında geçen konuşmalar dizini olarak aktarmıştır. Farsça kaleme alınan eser 72 beyitten oluşmaktadır. Eser yalnızca İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Fy.954/HE. 8194/11 nolu kayıtlarda bulunmaktadır.

İlk beyit:

در آن ساعت که بر منصور یک رنگ
خلایق بی مهابا می زدند سنگ
یکی دیوانه آمد زیر آن دار
همی خندید بر منصور بسیار

Halkın günahsız Mansur'a acımasızca taş attığı sırada darağacının altına bir divane geldi, Mansur'a çok güldü.

Mehmet Rıhtım tarafından tıpkıbasım şekliyle neşredilip çevrilmiştir.³²

1.1.10. Fi salavâti'n-nebî

Yahyâ-yi Şîrvânî'ni *Fi salavâti'n-Nebî* adlı eserini Farsça olarak mesnevi tarzıyla kaleme almıştır. Eserin tamamı 24 beyittir. Eserde Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salât ve selam getirmenin önemi vurgulanmaktadır.

Baş:

خلقى کو ز عدم هستى ما کرد ظهور
بهر اثبات خودش کرد جهان را پر نور

Varlığımızı yoktan var eden Halik, kendini ispat için dünyayı nurla doldurdu.

Fi salavâti'n-Nebî adlı mesnevinin tercümesi ve neşri yapılmıştır.³³

Eserin tavsifi yapılmıştır. Manisa Muradiye N0: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk, No: 2101 kayıtlı külliyatlar içerisinde bulunmaktadır.

1.1.11. Menâkib-i Emirü'l-mü'minîn Alî Kerem-Allahu Vechehu

Seyyid Yahyâ, Hz. Alî'ye olan sevgisini ve bağlılığını vurgularken herkes için önemli bir şahıs olduğunu, ona değer vermeyenlerin ise yanlış yolda olduklarını, onu

³¹ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 374-375.

³² Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâeler II*, s. 242-246; Güngör Levent Menteşe, Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî ve Kıssâ-i Mansûr, *Doğu Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 20, 2019, s. 29.

³³ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 326-327; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâeler II*, s. 224-225.

sevenlerin ise kurtuluş yolunda olduklarını belirtmektedir. Manzum eser kaside tarzıyla yazılmış olup 56 beyitten oluşmaktadır. Eserin dili Farsçadır. Bulunan tek nüshası Manisa Muradiye No: 2906 kayıtlı mecmuada yer almaktadır.

Baş:

این گدا بعد از نبی مرشد علی را یافتم چون مدینه بود احمد در علی را یافتم

Bu kul, Nebi'den sonra mürşid Ali'yi gördü. Ahmed şehirdi, Ali'yi kapı gördü.

Bu eserin tercümesi Hasan Almaz tarafından yapılp neşredilmiştir.³⁴

1.1.12. Risâle-i Etvâru'l-kulûb

Mesnevi tarzında yazılmış manzum bir eserdir. Seyyid Yahyâ, bu eserinde kalbin yedi hali ve özelliklerinden bahsetmektedir.

Başlangıç:

به نام حق کنم آغاز گفتار که او باشد جهان بان و جهان دار

Söze Hakk'ın adıyla başlarım. Cihanı himaye eden, âlemlerin sahibi O'dur.

Seyyid Yahyâ, tasavvufta kalbin etkin bir obje olduğu ve yedi tabakadan oluştuğunu aktarmaktadır. Her tabakada ise farklı haller yer almaktadır. Zikredilen bu merhaleler: Sadr, kalp, şekâf, fuad, heyyetu'l-kalb, süveyda ve behçetu'l-kalp'tir. Her tabaka ayrıntılı olarak ele alınmış ve anlatılmıştır. Eserin son kısmında Peygamber ve dört halifenin methiyelerine yer verilmiştir. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk, No: 2101, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Fy.954/HE. 8194/11, *Risale-i Etvâru'l-kulûb*, Manisa Muradiye No: 2906 ve Üniversite Kütüphanesi FY 1127/HE 7325 *Risale-i Etvâru'l-kalb*, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 *Etvâru'l-kalb*, Millet Kütüphanesinde "*Gülzâr-i seâdet*" adıyla kayıtlı olan eserin tavsifi yapılmıştır. Eser 402 beyittir ve dili Farsçadır.

Bu mesnevi eserin tercümesi Hasan Almaz ve tıpkıbasım şekliyle neşreden Mehmet Rihtim tarafından yapılmıştır.³⁵

1.1.13. Beyânu'l-ilm

Mesnevi tarzında kaleme alınmış olan bu manzum eserin dili Farsçadır. Eser toplam olarak 286 beyitten oluşmaktadır. Eserde ilim hakkındaki bir takım bilgiler verildikten

³⁴ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 328-331.

³⁵ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*; s. 277-303; Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Risâleler II*, s. 168-195.

sonra, Peygamberi ve ilk dört halifeyi öven manzumeler ve bazı şer'î ve tasavvufî öğütler yer almaktadır. Her şeyin başlangıcının Allah'ı bilmek ve tanımak olduğunu, böyle bir hissiyata sahip olmak için de daima Allah'ı zikretmenin önemi vurgulanmıştır. *Fî beyâni'l-ilm* adlı eser; Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk, No: 2101 *Risale fî beyâni'l-ilm*, Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904 *Fî beyâni'l-ilm*, İstanbul nüshasında *Risâle der beyân-i ilm*, Manisa nüshasında *Risale fî beyâni'l-ilm-i ledunni*, Üniversite nüshasında *Beyânu'l-ilm* başlıklı adlarıyla kayıtlıdır.

Müellif ilk beytini böyle başlamaktadır:

به بسم الله كنم آغاز گفتار كه بی این هیچ نتوان کرد رفتار

Bismillah ile başlarım söze çünkü Onsuz hiç bir şey yapılamaz.

Bu eserin tercümesi ve tıpkıbasım olarak neşri yapılmıştır.³⁶

1.1.14. Mekârimü'l-ahlâk

Seyyid Yahyâ, *Mekârim-i ahlâk* adlı mensur eserini Farsça kaleme almıştır. Seyyid Yahyâ'ya öğrencisinin abdestte necaset ve taharetin ne manalara geldiğini sorması üzerine bu konuları açıklamak için kaleme alınmıştır.

Eserin başı:

شکر سپاس حکیمی را که لطایف ملکوتی را ...

Şükürler olsun Melekût âleminin Hekimine...

Tıpkıbasım haliyle neşredip çeviren Mehmet Rihtımdır.³⁷

Tavsifi yapılan bu eser, yalnızca Atatürk Kitaplığı No: 514 mecmua içerisinde bulunmaktadır.

1.1.15. Risâle-i Esrâru'l- vuzû

Seyyid Yahyâ, bu mensur eserinde, niyet, namaz, kalp, fakr ehli, salavat, duanın mahiyetini ve takva ehlini anlatmıştır. Eserinde yer verdiği alan ayet ve hadisleri açıklamıştır. Mensur olarak yazılan eserin dili Farsçadır.

شکر و سپاس بی حد و بی قیاس از حصر وعد هر آن می قدیمی را که ...

Sonsuz ve sınırsız hamd ve şükür, hiç eşi ve benzeri olmayan ve varlığının başı ve sonu bulunmayan Hay-ı Kadim'e olsun

³⁶ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 305-324; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler II*, s. 198-221.

³⁷ Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, s. 122-128.

Eserin tavsifi yapılmıştır. Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4904'lu kayıta *Menâzilu'l-âşikîn* olarak belirtilen eser yukarıda da belirtildiği gibi *Risâle-i Esrâru'l-vuzû*, Manisa Muradiye No: 2906, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk, No: 2101 *Mâ lâ budd-i bâtinî* ve İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, FY.956/HE. 8194 *Risâle-i mâ lâ budde bâtinî*ye şekliyle yer almaktadır.³⁸ Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî, eserin son kısmında “*Risâle-i âdâbu'l- vuzû's-salavat* adlı tamam olmuştur” diye yazmıştır.

Risâle-i Esrâru'l-vuzû'nun tercümesi yapıp neşredilmiştir.³⁹

1.1.16. 'Acâyibu'l-kulûb

'*Acâyibu'l-kulûb* adlı eser Seyyid Yahyâ'nın büyük âlimlerin sözlerini derleyerek bir araya getirdiği bir çalışmadır. Bayezid-i Bistâmî'den kalbin hallerini, Yahyâ b. Muaz'ın tasavvufteki makamlar ve halleri hakkındaki konuşmaları ve son olarak da Abdullâh el-Ensârî'den bazı lafızları aktarmaktadır. Eser Farsça kaleme alınmıştır. Mensur bir eserdir. Bu eserin halen bilinen tek nüshası: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, FY.956/HE. 8194 no'lu kayıta yer almaktadır.

Baş:

افتتاح سخن بنام خدا

کوست (در هصل: که او ست) بخشنده خطا و عطا

رسالهء سلطان العارفين ابا يزيد بسطامی در عجائب قلوب و فواید شیخ یحیی ماز و فواید شیخ عبد الله

انصاری ... صورت قلب بدان که دل را سه قسم نهاده اند ...

Sözün başı Hakk'ın adıyla... Ariflerin Sultanı Şeyh Bâyezid-ı Bistâmî risalesi, Şeyh Yahyâ b. Muaz ve Şeyh 'Abdullâh Ensârî'nin kalplerdeki mucizeler ve faydaları hakkındadır...

'*Acâyibu'l-kulûb* başlıklı eserin tıpkıbasım olarak neşredilip tercümesi yapılmıştır.⁴⁰

1.2. Türkçe Eseri

1.2.1. Şifâü'l-esrar

Azerbaycan sahasında kaleme alınan ilk tasavvufi nesir eserlerindedir. Müellif *Şifâü'l-esrar* adlı mensur eserinde ilim, kalp, ruh, nefis, şeriatın esasları, şeriat ilminin

³⁸ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 372.

³⁹ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 101-113; Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, s. 100-113.

⁴⁰ Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, s. 134-137.

esaları, tarikatın esaları, tarikat ilimlerinin esaları, tarikat makamının esaları, hakikatin beyanı ve şeyhliğin esaları adlı makamları adlı konuları ayrıntılı olarak ele almış ve izahını yapmıştır. Seyyid Yahyâ, *Esrâru't-tâlibîn* adlı eserinde yer verdiği konuları *Şifâü'l-esrâr* adlı eserinde daha da ayrıntılı olarak anlatmıştır.⁴¹

Mehmet Rıhtım tarafından eserin tercümesi yapıp neşredilmiştir.⁴²

Tavsifi yapılan *Şifâü'l-esrâr* başlıklı eserin halen bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 2283 no'lu kayıttta yer almaktadır. Müstakil bir eser olan *Şifâü'l-esrâr* 203 varak, 406 sayfadan oluşmaktadır.

1.3. Arapça Eserler

1.3.1. Virdu settâr

Üç bölümden oluşan eserin dili Arapçadır. Birinci bölümde dua, ikinci bölümde Allah'ın isim ve sıfatları, üçüncü bölümde ise Peygamber'in vasıfları, dört halife, ehli beyt, Hz. Hamza ve Hz. Abbas'tan bahsedilmiştir. Eser dua ile tamamlanmıştır.

Kaynak metin tercüme edilerek neşredilmiştir.⁴³

Tavsifi yapılan *Virdu settâr* adlı eser, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 842/2, Lala İsmâil 727/5, Lala İsmâil 707/5, Hacı Mahmud 4123, Aşir Efendi 426/20, Çelebi Abdullah 3/6, Esad Efendi 1415/1, Esad Efendi 1330/6, Uşşak Tekkesi mecmua kayıtlarında yer almaktadır.

1.3.2. Esrâru't-tâlibîn

Mensur eserin dili Arapçadır. Eser yirmi dört bölümden oluşmaktadır. Bölümler şu başlıklar adı altındadır; İnsanın gerçek vatanına dönüşü, insanın esfel-i sâfilîn'e çevrişi, ruhun bedendeki bölümleri, ilmin türleri, tövbe ve telkin, tasavvuf ehli, zikir, zikrin şartları, Allah'ın sıfatlarını dünyada iken kalp gözüyle görebilmek, zulmet ve nûr perdeleri, saadet ve şebavet, sufi fakir demektir, tahâret, şerîat ve târikat namazı, âlem-i tecrid ve ma'rifet tahâreti, şerîat ve tarikat zekâtı, şerîat ve târikat orucu, hac, vecd ve safâ, halvet ve uzlet, Halveti virdleri, rüyadaki olaylar, ehl-i tasavvuf grupları ve son olarak da hatime bölümü ile eser tamamlanmıştır. Araştırmacı Mehmet Rıhtım, her ne kadar eserin Seyyid

⁴¹ Cemal Öztürk, *Uluslararası Seyyid Yahyâ-i Şirvânî ve Halvetîlik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 178.

⁴² Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Şifâü'l-esrâr*, s. 67-396.

⁴³ Hasan Almaz, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, s. 49-72, Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Risâeler I*, s. 140-146; Ahsen Batur, *Esrâru't-talibîn ve Virdu settâr*, Âlem Ticaret ve yayıncılık san., İstanbul, 1998, s. 9-42; Mehmet Cemal Öztürk, "Seyyid Yahyâ-yi Şirvânî'nin Vird-i Settâr'ı", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Dergisi*, İstanbul, 2014, s. 175.

Yahyâ'ya ait olmadığını ileri sürmüş olsa da ulaşılmış olduğumuz kaynaklar eserin müellifimize ait olduğunu göstermektedir. Bursalı Mehmed Tahir Efendi⁴⁴, Hasan-ı Enûşe Seyyid Yahyâ'nın en meşhur eserlerinden birinin *Esrâru't-talibîn* olduğunu belirtmiştir. Yine çevirmen Ahsen Batur bu eser için hem Seyyid Yahyâ'ya ait olduğunu belirtmiş hem de bu eserin Halveti tarikatı için gerekli olduğu ibaresini yazmıştır.⁴⁵ Bu eserin tercümesi Ahsen Batur tarafından yapıp neşredilmiştir.⁴⁶

Ayrıca tavsifi tamamlanan bu eserin kütüphane kataloglarında Seyyid Yahyâ-yi Şirvânî adı altında kayıt altına alınmıştır. Manisa Muradiye No: 8025/2, Millet Ali Emiri-Arabî No: 4427/21, Süleymaniye Esad Efendi No: 3597 ve Süleymaniye Erzincani No: 63 kayıtlarda bulunmaktadır.

1.3.3. Esrâr el-Vuzû el-Bâtînî

Eserde abdest ve namaz konuları ele alınmış ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Müellif, namazı cismani ve ruhânî olarak ikiye ayırıp bu şekilde incelemiştir. Cismani namazdan kasıt maddeleri aracı eyleyerek Hakk'a ulaşmaktır. Ruhânî namazdan amaç ise yalnızca Allah ile bütünleşmektir. Eserin dili Arapçadır. Tavsifi yapılan bu eserin nüshası Atatürk Kitaplığı Osman Ergin 1683 no'lu mecmuada yer almaktadır. Ancak eserin 1_b nolu varağında kırmızı bir kalemle İmam Şirvânî'nin adı yer almasına karşın eserin 8_b no'lu varağında ise Cemâl Halvetî'den (ö. 899/1494) de bahsedilmektedir hatta kütüphane kataloğunda da eser "*Esrâr el-Vuzû el-Bâtînî*" şeklinde Cemâl Halvetî adına arşivlenmiştir. Nüsha, 17 satır ve 1b-8b varaktan oluşmaktadır. Eserin müstensihisi İbrahim b. Hüseyin'dir ve istinsah kaydı ise hicri 1199'dur.⁴⁷ Eserin diğer nüshaları şunlardır; Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 402/2 no'lu nüsha, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 3012/1 nolu demirbaş numarası ile kayıtlı nüsha nüsha, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Bayezid Koleksiyonu, 5999/11 arşiv no'lu nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu, 3700 arşiv no'lu nüsha, Ankara Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 169/2 arşiv no'lu nüsha, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, 1740 arşiv no'lu nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Koleksiyonu, 686 no'lu

⁴⁴ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 224.

⁴⁵ Hasan-i Enûşe, "Yahyâ-i Şirvânî", *Dânişnâme-i edeb-i Fârsî*, V. Cilt, Tahrân, 1382, s. 628; Ahsen Batur, *Esrâru't-tâlibîn ve Virdu Settâr*, s. 119; Nabiyev, Zülfikar, "Azerbaycan Tasavvufi Hareketler", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2004, s. 36.

⁴⁶ Ahsen Batur, *Esrâru't-tâlibîn ve Virdu Settâr*, s. 5-157.

⁴⁷ Cemâl Halvetî, *Esrâr el-Vuzu el-Bâtînî*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Ktp., Yazma Eserler, nr. 1683.

arşiv numaralı bir mecmua içerisinde kayıt altına alınmıştır.⁴⁸ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, Cemâl Halvetî'ye ait eserler içerisinde *Esrârü'l-Vudû* adlı eseri de kaydetmiştir.⁴⁹ Eserin başında İmam Şîrvânî'nin isminin yazılmış olmasının nedeni bilinmemekle birlikte ulaşılmış olduğumuz kaynaklar doğrultusunda eserin Cemâl Halvetî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

1.3.4. Mi'yâru't-tarîka

Halvetî tarikatı için büyük önem arz eden bir eserdir. Seyyid Yahyâ Şîrvânî'den beri okunmakta olan ve belirli bir kişinin kaleminden çıkmayan ancak zaman içinde bir takım eklemeler ve çevirilerle günümüze intikal etmiş bir tarikatnâmedir.⁵⁰

Seyyid Yahyâ tarafından yetiştirilmiş olan Anadolu kâğıt dervişin, hocalarından tasavvufî konuları daha ayrıntılı bir şekilde anlatmasını istemeleri üzerine hocaları Seyyid Yahyâ da *Mi'yâru't-tarikâ* adlı eseri Arapça olarak kaleme almıştır.

Bu eserin tercümesi ve neşri yapılmıştır.⁵¹

Tavsifi yapılan bu eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi No: 25418'in içerisinde mevcuttur.

1.3.5. Beyânu usûli etvâr-i seb'a

İstanbul Yapı Kredi Bankası Sermet Çiftler Kütüphanesinde *Beyânu usûli etvâr-i seb'a* başlıklı eser yer almaktadır.⁵² Adı geçen eser Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir. Araştırmacı Mehmet Rıhtım, her ne kadar eserin aslının Farsça olduğunu belirtmişse de eserde böyle bir ibareye rastlanılmamıştır.

Eser mensur olarak kaleme alınmıştır. Eserde, sülûk'un yedi halinden bahsedilmektedir. Seyr-i seb'a, seyr-i illâh, seyr-i lillâh, seyr-i alellah ve seyr-i meallâh, seyr-i fillâh, seyr-i ayellâh, seyr-i billâhtır.

Tarikat geleneğinde eskiden beri sürdürüle gelen "*Atvâr-ı seb'a*" (yedi tavır) konulu birçok eser kaleme alınmıştır. Hem Halvetî tarikatında⁵³ hem de farklı tarikatlarda⁵⁴ bu

⁴⁸ Murat Polat, Cemâl el-Halvetî'nin (ö. 899/1494) "Esrârü'l-Vudû" Adlı Risalesi Bağlamında Fıkıh-Tasavvuf İlişkisi, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, s. 485-486.

⁴⁹ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 81.

⁵⁰ Mustafa Aşkar, "Ömerü'l-Fuâdî'nin Menâkıbnâmesine Göre Şeyh Şâbân-ı Velî'nin Tasavvufî Şahsiyetine Bir Bakış", *I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu*, Kastamonu, 2012, s. 135-136.

⁵¹ İlyas Yazar, "Ömer Fuâdî", *DİA*, XXXIV. Cilt, s. 63.

⁵² Tercüme-i Beyân-ı Usûl-i Atvâr-ı Seb'a, Yapı Kredi Bankası Ktp., Yazma, no: 70, vr. 33-38.

⁵³ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 86, 106, 122, 135, 155, 165, 183, 210, 418.

⁵⁴ Ramazan Muslu, *Halvetîyye'de "Atvâr-ı Seb'a" Yazma Geleneği ve Sofyalı Bâlî'nin Atvâr-ı Seb'a Risalesi*, Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, 2007, s. 45.

adla yazılmış eserlere rastlamak mümkündür. Halvetî Şeyhlerinden olan Seyyid Yahyâ Şîrvânî'de bu geleneği sürdürerek *Beyânu usûli etvâr-i seb'a* adlı bir eser yazmıştır.

2. TÜRKİYEDEKİ ESERLERİNİN YAZMA NÜSHALARI

Seyyid Yahyâ'nın eserleri genel itibariyle kütüphanelerin kataloglarında külliyat mecmuası adı altında yer almaktadır. Bu nedenle eserlerin yer aldığı yazma nüshalarının bulunduğu mecmuaları tavsif ederek aktarmak yerinde olacaktır.

2.1. Manisa Muradiye Kütüphanesi, No: 2906

Yazmanın hususiyetleri: *Risâle-i Esrâru'l- vuzû* adlı eserin 47^a nolu varakın sonunda 10 Safer 845'te tamam olduğuna dair bir açıklama yer almaktadır. *Rumûzu'l-işârât* adlı eserin 53^b varağının sonunda ise Rebiu'l-Evvel 837'de tamamlanmış olduğu yazılmıştır. Her iki eserinde tamamlanma tarihleri eserlerin son bölümünde yazılmıştır. Adı geçen her iki eserin yazılış tarihleri farklı olmuş olsa da her ikisi de aynı hattatın kendi el yazısı ile yazılmış ve bir araya getirilmiştir.

Eserin Manisa'ya Seyyid Yahyâ'nın halifelerinden birisi aracılığıyla getirilmiş olma ihtimali yüksektir. Şeyh Habîb-i Karamanî (ö. 1497) ile Merkez Efendi'nin⁵⁵ Manisa da bir araya gelmiş olmaları ve Şeyh Habîb-i Karamanî'nin bu nüshayı Merkez Efendiye ulaştırmış olabileceğini desteklemektedir. Şeyh Merkez Efendi'nin (ö. 1551) Manisa şehrinde bulunmuş olması bu ihtimali daha da güçlendirmektedir. İkinci bir ihtimal olarak Şeyh Ahmed-i Marmaravî'nin⁵⁶ (ö. 1504) Şeyhi Alâeddîn Uşşakî'nin yanında ilmi eğitimini tamamladıktan sonra Manisa'ya gitmesi ve orada da ilmi faaliyetlerine devam etmiş de olabilir. Her iki ihtimalin de olması mümkündür.

Nüshanın sonuna مولانا عبدالرحمن جامی فرماید (bk. v. 202^a /16) başlıklı bir gazel eklenmiştir. Bu gazelin Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'ye ait olmadığını ve *Abdurrahman-i Câmî Divanı*'nda yer alan yedi beyitlik bir gazelin ilk dört beyti ve yine aynı gazelin son beyti alınarak nüshaya eklendiği aşîkârdır.⁵⁷ Zikredilen gazelin son beytinin yazma eser kataloglarında anonim beyit olarak yer aldığına tesadüf edilmiştir.

مولانا عبدالرحمن جامی فرماید

ترک متاع خانہ متاع سرا بسست

درویش را سراسر کوی فنا

⁵⁵ Cemâleddîn Mahmûd el-ulvî, *Lemezât-ı ulviyye*, s. 442.

⁵⁶ Süleyman Uludağ, "Ahmed Şemseddin, Yığıtbaşı" *DİA*, II. Cilt, 1989, s. 135.

⁵⁷ Abdurrahman-i Câmî, *Divân-i Kâmil-i Câmî*, Virâste-i Hâşim-i Rezî, İntişârât-i Pirûz, Tahrân, 1341, s. 216.

گو هرگزم ز فرش منقش مباحش
 گر خازن حرم نزنند نعره در را
 نتوان نشستن از تک پو در طریق
 جامی به ملک و مال چو هر سفله
 پهلو منقش از اثر بوریا بسست
 از اشتران قافله بانگ در آ بسست
 آن را که بادیا نهد دست پا بسست
 گنج فراغ و کنج قناعت ترا بسست
 که مرا محنت ایام بهم برزده است
 گر بهم برزده بینی خطی من عیب

Bir derviş için yokluk mahallesi baştanbaşa yeterlidir. Dünya malının terki onun için yeterlidir.

Asla rengârenk nakışlı halılardan etkilenme. Hasırdan nakışlı bir şey yeterlidir.

Saray bekçisinden dışarı çık sesi gelmese de yola koyulmak için kervandaki develerin çan sesi yeterlidir.

Aşkın yolunda uğraştan oturulmaz. Onu kaybetmemek için el ayak yeterlidir.

Ey Camî, sefil insanlar gibi mala mülke gönül bağlama. Gönül ferahlığının hazinesi ve kanaat köşesi senin için yeterlidir.

Eğer yazımı bozuk görürsen beni ayıplama çünkü günlerin sıkıntısı beni mahvetti.

Siyah deri, ortası şemseli bir cilt içinde, 202 varak, eb'adı 180X140(100X80) cm, kâğıdı aharlı, nohudi renkte, 11 satırlı, hattı muntazam nestalik ve metin siyahtır. Kitap başları, ayetler ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mecmuada 13 eser bulunmaktadır.⁵⁸

1- Nüshada saptanan yazım hataları وفا کرد (bk. v. 184^b/5), اگر ز علم حرفی (bk. v. 187^a/3) düzeltilmiştir. او وفا کرد (bk. v. 184^b/5), اگر حرفی ز علم (bk. v. 187^a/3).

Yaprak	4 ^b -32 ^a	<i>Risâle-i Keşfü'l-kulûb</i>
Yaprak	32 ^a -47 ^a	<i>Risâle-i mâ lâ budde bâtinî = Risâle-i Esrâru'l-vuzû</i>
Yaprak	47 ^b -53 ^b	<i>Rumûzu'l-işârât</i>
Yaprak	54 ^b -99 ^a	<i>Menâzilü'l-'âşikîn</i>
Yaprak	99 ^b -119 ^a	<i>Şerh-i Merâtib-i esrâri'l-kulûb</i>
Yaprak	119 ^b -133 ^b	<i>Şerh-i esmâ-i semâniye</i>
Yaprak	134 ^b -159 ^a	<i>Şerh-i Su'âlât-i Gülşen-i esrâr</i>

⁵⁸ Mehmet Rihtım, "Seyyid Yahyâ-i Şirvânî'nin Türkiye ve Azerbaycan Kütüphanelerinde Bulunan Elyazma Eserleri", *Kafkas Üniversitesi, Azerbaycan*, 2010, s. 5-6.

- Yaprak 159^b-177^b *Risâle-i Etvâru'l-kalb = Risâle-i Etvâru'l-kulûb*
- Yaprak 178^b-192^a *Risâle fî beyâni'l-'ilm = Beyânü'l-'ilm*
- Yaprak 192^b-197^a *Fî salavâti'n-nebî*
- Yaprak 193^b-196^a *Menâkıb-i Emiru'l-mu'minîn Alî Kerrem-Allahu Vechehu*
- Yaprak 196^a-202^b *Gazeliyyât*

2.2. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk, No: 2101

Yazmanın hususiyetleri: Kırmızı meşin ve şemseli bir cilt içinde, 121 yaprak, eb'adı, 210x130 (150x80) cm, ebru kâğıt kaplı, aharlı ve birleşik harf filigranlı, mukavva mahfaza içinde, çift sütun şeklindedir ve her sütunun satır adedi 19'dur. Hattı, muntazam nestalik ve metin siyahtır. Söz başları ve cetveller kırmızıdır. 118 ve 119. varaklar eksiktir. Nüşhânın sonunda bu ek bilgi bulunmaktadır.

قَدْ وَقَعَ الْفَرَاغُ مِنْ تَسْوِيدِ بَيْنِ الرَّسَائِلِ الشَّرِيفَةِ فِي أَوَائِلِ شَهْرِ جَمَادَى الْآخِرِ مِنْ شَهْرِ سَنَةِ سِتِّ وَسَبْعِينَ
وَتَسْعِمَايَةَ عَلَى يَدِ أَعْضَفِ الْعِبَادِ دَرُوشِ مُصْطَفَايَ نَامُرَادِ اللَّهِ اغْفِرْ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَاحْسِنِ إِلَيْهِمَا وَإِلَيْهِ وَلِرَجُلًا قَالَ لَهُ
أَمِينًا آمِينَ آمِينَ⁵⁹

Kulların en zayıfı olan Derviş Mustafâ Namurad'ın eliyle 976 senesinin Cemadu'l ahir ayının başlarında mübarek değerli risaleler arasından yazılması tamamlandı. Allah, onu ve ailesini affetsin ve onlara iyilik versin ve onun için âmin diyen kişilere de, âmin âmin.

1- Bir no'lu gazel sekizinci beyitten başlanarak yazıya aktarılmıştır.

- Yaprak 1^b-16^a *Risâle-i keşfü'l-kulûb*
- Yaprak 17^b-25^b *Risâle-i mâ lâ budde bâtinî = Risâle-i Esrâru'l-vuzû*
- Yaprak 26^b-29^b *Rumûzu'l-işârât*
- Yaprak 31^b-57^a *Menâzilü'l-'âşikîn*
- Yaprak 58^b-70^a *Şerh-i merâtib-i esrâri'l-kulûb*
- Yaprak 71^b-79^b *Şerh-i esmâ-i semâniye*
- Yaprak 80^b-95^a *Şerh-i Su'âlât-i Gülşen-i esrâr*
- Yaprak 96^b-107^b *Risâle-i Etvâru'l-kulûb*
- Yaprak 108^b-116^a *Risâle fî beyâni'l-'ilm = Beyânü'l-'ilm*

⁵⁹ Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, *Külliyât*, Yz. Çorum Hasan Paşa Ktp, 19 Hk 2101, yp. 122a.

Yaprak 117^b *Fî salavâti'n-nebî*

Yaprak 118^a-121^a *Gazeliyyât*

2.3. Nuruosmaniye Kütüphânesi, No: 4904

Yazmanın hususiyetleri: Açık kahverengi meşin bir cilt içindedir. Eser, ilk 34 varak içerisinde yer almaktadır. Eb'adları: 13,8x23,5 (11,3x22,5) cm. Nesir eserler, iki sütun halindedir. Orta sütun 19 satır, yanda ise 35'ten 39'a kadar olan satırlar yer almaktadır. Nazım eserler dört sütun halindedir. Hattı muntazam nestaliktir. Her kısmın başında eser adını ihtiva eden tezhipli küçük bir levha yer almaktadır. Kâğıt ince nohudi renkte, aharlı, kenarları altın cetveli, metin siyah cetveller içindedir. Nüşhânın müstensihî bilinmemektedir. Eser, İstanbul'da Şaban ayının başlarında, 940/1533'de tamamlanmıştır. Eserde Sultan II. Osman'ın mührü mevcuttur. *Câmiu'l-me'ânî* adlı bu mecmua içerisinde ilk sırada yer alan Seyyid Yahyâ'nın eserleri sırasıyla İbrahim-i Gülşenî'nin, Nesimî'nin, Dede 'Ömer Rûşenî'nin, Mevlânâ'nın, 'Attâr'ın eserlerinden seçmeler ve daha birçok şairin şiirleri vardır. Mecmuada 10 eser vardır.⁶⁰

1- Nuruosmaniye nüshasında iki nolu gazelin (5./6./8.) beyitleri bulunmaktadır bu sebeple ki yalnızca üç beyti yazılmıştır ve beş nolu gazel ise nüshada yer almamıştır.

2- Nüshada (1, 7,8, 9, 13, 14) nolu gazeller kenarlara yazılmıştır.

Yaprak 1^b-6^a *Keşfü'l-kulûb*

Yaprak 6^a-9^a *Menâzilü'l-âşikîn*

Yaprak 9^a-10^a *Rumûzu'l-işârât*

Yaprak 10^a-17^a *Çil menâzil ve heft mekâm = Menâzilü'l-âşikîn = Risâle-i Esrâru'l-vuzû*

Yaprak 17^a-20^b *Heft vâdî = Şerh-i Merâtib-i esrâri'l-kulûb*

Yaprak 20^b-23^b *Şerh-i esmâ-i semâniye*

Yaprak 23^b-28^b *Şerh-i Su'âlât-i Gulşen-i esrâr*

Yaprak 28^b-32^b *Etvâru'l-kalb = Risâle-i Etvâru'l-kulûb*

Yaprak 32^b-34 *Fî beyâni'l-'ilm = Beyânü'l-'ilm*

Yaprak 275^b-277^a *Eş'âr = Gazâliyyât*

⁶⁰ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 371.

2.4. Üniversite Kütüphânesi FY 1127/HE. 7325

Yazmanın hususiyetleri: Yarı kaplı meşin bir cilt içinde, yıpranmış ebru kâğıt, çift kırmızı cetvel içinde yer alan, 97 varak, eb'adı 123x172 (80x123) mm, 13 satırlı, hattı muntazam nestalik, söz başları kırmızı, metin ise siyah mürekkeptir. İstinsah kaydı yoktur. Muhtemelen XV-XVI yüzyıla ait bir nüshadır. Mecmuada 5 eser yer almaktadır.⁶¹

Yaprak 1^b-39^a *Menâzilü's- 'sâbikîn = Menâzilü'l- 'âşikîn*

Yaprak 39^b-56^a *Şerh-i merâtib-i esrâr-i kulûb*

Yaprak 57^b-73^a *Etvâru'l-kalb = Risâle-i Etvâru'l-kulûb*

Yaprak 73^b-84^b *Beyânu'l- 'ilm*

Yaprak 85^b-97^b *Şerh-i esmâ-i semâniye*

1- Nüshada başka kalemle karalama yapıldığı ve anlamı farklılaştıracak kelime ve mısra eklendiği saptanmıştır. مهر، یاران، جهنم را برای خود ستاند (Ü. bk. v. 77^a/1/3/5).

2.5. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphânesi FY 954/ HE. 8194

Yazmanın hususiyetleri: Yeni tarzda, siyah sırtı meşin cilt içinde, söz başları kırmızı, metin siyah mürekkep, 105 yaprak, eb'adı 130x195 (80x144) cm, 19 satırlı, açık nesih bir hatla yazılmıştır. İstinsah kaydı yoktur. Muhtemelen XV-XVI. yüzyıla ait bir nüshadır. Mecmuada 13 eser yer almaktadır.⁶²

Yaprak 1^b-12^b *Risâle-i Keşfu'l-kulûb*

Yaprak 12^b-18^b *Risâle-i mâ lâ budde bâtiniyye = Risâle-i Esrâru'l-vuzû*

Yaprak 18^b-20^b *Risâle-i Rumûzu'l-işârât*

Yaprak 21^a-46^b *Menâzilu's- 'sâbikîn = Menâzilü'l- 'âşikîn*

Yaprak 46^b-58^a *Risâle-i Şerh-i Merâtib-i esrârî'l-kulûb*

Yaprak 58^a-68^a *Risâle-i Etvâru'l-kulûb*

Yaprak 68^a-76^a *Şerh-i esmâ-i semâniyye*

Yaprak 76^b-89^b *Su'âlât-i Gülşen-i esrâr*

Yaprak 90^a-98^a *Risâle der beyân'i- 'ilm = Beyânü'l- 'ilm*

⁶¹ Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 369.

⁶² Ahmed Ateş, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, s. 373.

Yaprak 98^a-100^a *Kıssa-i Mansûr*

Yaprak 100^b-101^a *Ez tasârrufât-i Seyyîd Yahyâ ve ez kâşifât*

Yaprak 101^a-1 *'Acâyibu'l-kulûb*

2.6. Millet Kütüphânesi, Ali Emir-i Farisi, No: 1044

Yazmanın hususiyetleri: Mukavva üzerine deri kaplı, şirazesini dağılmış bir cilt içinde, kâğıdı nohudi, aharlı, eb'adı 180X130 (130X70) cm, 15 satırlı, hattı nestalik, başlıklar ve cetveller kırmızı mürekkeple, yazı siyah mürekkeple yazılmıştır. Sonunda "Abduh-u Behrâm"ın mührü vardır. 76. varaktan sonra eksiklikler vardır ancak ne kadar olduğu belli değildir. Kitabın son kısmında da eksiklikler vardır.

Yaprak 50-56 *Etvâr-ı dil m'arifet-i û*

Yaprak 56-78 *Şerh-i Su'alât-i Gülşen-i esrâr*

2.7. Atatürk Kitaplığı, No: 514

Yazmanın hususiyetleri: Sırtı meşin, karton bir cilt içinde, 89 varak, eb'adı 160x100 (115x75) cm, 13 satırlı, hattı nestalik, çift cetvelli, siyah mürekkep, ayet ve hadisler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Müstensihî; Hacetcizade diye meşhur olan Hüseyin b. Mustafa b. Hüseyin'dir. Nüşânın Antep'te Feyhaliye medresesinde yazıldığı kaydedilmiştir. Eserin dili Farsçadır. Bu nüşânın içerisinde *Keşf'l-kulûb* ve *Mekârim-i ahlâk* adlı iki eser (1-89) yer almaktadır.

Sonuç

Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî XV. yy'da yaşamış Şeyh, âlim, arif, mutasavvıf ve mütefekkir olarak adlandırabileceğimiz daha nice üstün vasıflara sahip önemli bir şahsiyettir. İslâmi esaslara riayet eden aynı zamanda ona göre yaşayan son derece olgun bir kişiliğe sahip önemli bir şairdir. Yahyâ-yi Şîrvânî'ye göre inanan kişi, Vahdet-i Vücûd'a ulaşabilmek için Hakk yolunda en büyük engel olan kendi benliğinden tamamen geçmelidir. Ona göre kişi varlığa aldanmamalı ve dünya ile dünya işlerine gönül bağlamamalıdır. O, ailesinin sahip olduğu mal varlığını ve sahip olacağı konumu reddedip tasavvufa yönelmiş olması da bu görüşlerini desteklemektedir. Bütün ömrünü Hakk yolunda harcamış bir rehberdir. O'nun, ilme ve irfana önem vermesi Halvetî tarikatına mensup şahıslar arasında tarikatın ikinci kurucusu kabul edilmesine sebebiyet vermiştir. Yahyâ-yi Şîrvânî'nin çok sayıda eser kaleme almış olmasındaki etken hem Halvetî tarikatının şeyhi olması hem de dönemin Sultanı I. Halilullah Han tarafından desteklenmiş olmasıdır. Hakk yolunda sayısı on binlere varacak kadar ilim erbabı yetiştirmiş olması bunun bir göstergesidir. Halveti tarikatının birçok bölgeye özellikle Anadolu sahasına yayılmasında etkin bir rol oynamıştır. Bu yetkin dervişleri dünyanın çeşitli bölgelerine gönderip Halvetî tarikatının yayılmasını özellikle Anadolu sahasında sağlamıştır.

Bu kadar önemli bir ilim erbabını anlatmayı, onun eserlerini ve eserlerinin bulunduğu kütüphaneleri tanıtmayı kendimize borç bilmekteyiz. Yahyâ-yi Şîrvânî tarikat yolcularına yol göstermek düşüncesiyle tasavvufa dair pek çok eser kaleme almış ve nefis mertebeleri bağlamında onlar için yararlı ve uygun gördüğü konuları ayrıntıyla anlatmıştır. Ayrıca eserlerinde bazı âyet ve hadisleri remiz olarak yorumlamıştır.

Makalede Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'ye ait on altısı Farsça, bir tanesi Türkçe ve dört tanesi Arapça olan eserlerin tanıtımı yapılmıştır. Bu eserlerin içerikleri, bölümleri, eserde anlatılmak istenen ana başlıklar ve eserlerin dili hakkında bilgi verilmiştir. Ancak müellifimizin Arapça olarak günümüze intikal eden eserleri hakkında ihtilaf meydana gelmişse de ulaşılmış olduğumuz muteber kaynaklar doğrultusunda bu konu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Şöhreti birçok bölgeye yayılmış ve çokça müridi olan bir şahsiyetin adına çeşitli eserler atfedilmesi o dönemin edebi özellikleri içerisinde incelenmesini gerektirmektedir. Yazarımızın eserlerinin bulunduğu kütüphane katalogları ayrıntılı bir şekilde takdim edilmiştir. Yahyâ-yi Şîrvânî'nin eserlerinin yer aldığı külliyat mecmuaları hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur. Şairimize ait eserlerin hangilerinin tercümelere yapılmış ve kimler tarafından neşredilmiş olduğuna dair bilgilere yer verilmiştir. Yahyâ-yi

Şirvânî'den birbirinden değerli eserler bugünümüze miras olarak kalmıştır ve bu eserler tarafımızca günümüz modern toplumuna kazandırılmaya ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Seyyid Yahyâ'nın kaleme almış olduğu Farsça, Arapça ve Türkçe eserlerinden her üç dile de hâkim olduğunu ve her üç dili de ustalıkla kullandığını görmekteyiz. Makalemizde adı geçen ve günümüze intikal eden eserlerinden müellifimizin özellikle belâgat, fıkıh ve usulü, kelim ilimlerinde derin bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Eserlerinde yer alan özlü ifadeler içerisinde mümkün olduğu kadarıyla mana ve mefhumunu özlü bir biçimde okuyucuya başarıyla sunabilmekte ve bir o kadar da zengin bir muhteva ile okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bu yönleriyle de önemli olan bir şair olduğu kanısındayız. Bu özellikler göz önüne alındığında Yahyâ-yi Şirvânî'nin, döneminin etkili ve eserleriyle zengin ve donanımlı şairleri arasına girdiği görülmektedir. Yahyâ-yi Şirvânî'ni eserlerini Kur'ân'ı Kerim ve Hz. Peygamber'in usul ve esaslarını destur alarak her türlü din dışı kavramlardan uzak, gerçeğe ve sünnete uygun, İslami inanç ve ihsânî sırları kapsayan konulara yer vermiştir. O, okuyucuyu ilahi aşka çeken, şeriat, tarikat, marifet ve hakikat makamlarında adım adım ilerlemesini sağlayan yetenekli bir rehberdir. Şairimiz, mana ilminin yanı sıra zahiri bilgiye de önem vermiş ve bunu eserlerine de yansıtmıştır.

Eserlerinde tasavvufa dair birçok hususiyeti ayrıntılı olarak ele almış ve derinlemesine bir açıklama ile okuyucunun önüne koymuştur. Açıklamalarında ayet ve hadislere sık sık başvurmuştur. Ayrıca kaleme almış olduğu eserlerinde dünya ve dünya malına yönelik bir ifadeyi eserlerinde asla kullanmamıştır. Eserlerinde gerçek aşkın yalnızca âlemleri yaratan Allah'a olabileceğini ve onun dışındakilerin ise geçici olduğunu, dünyaya meylin azaltılması gerektiğini böylece tüm kapıların açılacağını ifade etmektedir. Yine nazım ve mensur eserlerinde nasihat ve tavsiyeler yoğun olarak görülmektedir. Bunları ayet ve hadislerle de okuyucunun bilinçaltına kadar sirayet ettirmektedir. Seyyid Yahyâ, insanlara yol göstermek, dini esasları daha iyi anlatabilmek amacıyla yazmıştır hatta yazmış olduğu eserlerinden bazılarını dönemin Sultanı ve kendi öğrencilerinin isteği üzerine kaleme almış olduğu da açıktır.

Kaynakça

Abdurrahman-i Câmî, *Divân-i Kâmil-i Câmî*, Virâste-i Hâşim-i Rezî, İntişârât-i Pîrûz, Tahrân, 1341.

Abdurrahman-i Câmî, *Nefehâtu'l-Uns*, Haz. Lamî Çelebî, Emek Matbaası, İstanbul, 1980.

Almaz, Hasan, *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2007.

Aşkar, Mustafâ, “Ömerü'l-Fuâdî'nin Menâkıbnâmesine Göre Şeyh Şâbân-ı Velî'nin Tasavvufî Şahsiyetine Bir Bakış”, *I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu*, Kastamonu, 2012, s. 135-136.

Ateş, Ahmed, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.

Batur, Ahsen, *Esrâru't-talibîn ve Virdu settâr*, Âlem Ticaret ve yayıncılık san., İstanbul, 1998.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, Ankara, 2009.

Hasan-i Enûşe, “Yahyâ-yi Şîrvânî”, *Dânişnâme-i edeb-i Fârsî*, V. Cilt, Tahrân, 1382/2003.

İlyas, Yazar, “Ömer Fuâdî”, *DİA*, XXXIV. Cilt, s. 63.

İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi FY 954 (Halis Ef. 8194), *Rumûzu'l işârât*, yz., yp. 19a.

Levent Menteşe, Güngör, Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî ve Kısâ-i Mansûr, *Doğu Araştırmaları*, Cilt 2, Sayı 20, 2019, s. 24-35.

Muslu, Ramazan, “Halvetiyye'de “Atvâr-ı Seb'a” Yazma Geleneği ve Sofyalı Bâfî'nin Atvâr-ı Seb'a Risalesi”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, s. 43-63.

Mustafayeva, Meryem, “Seyyid Yahyâ Bakuvi Ardıcıları ve Tatkikatçıları”, *Uluslararası Seyyid Yahyâ Şîrvânî ve Halvetilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 211.

Öz, Mustafa, “Musa el- KAZIM”, *DİA*, XXXI. Cilt, 2006, s. 219-220.

Öztürk, Mehmet Cemal, “Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî'nin Vird-i Settâr'ı”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Dergisi*, İstanbul, 2014, s. 173- 178.

Pakalm, M. Zeki, *Osmanlı Tarihi Deyimleri Sözlüğü*, II. Cilt, MEB, İstanbul, s. 647.

Polat, Murat, “Cemâl El-Halvetî'nin “Esrâr'l-Vudû” Adlı Risalesi Bağlamında Fıkıh-Tasavvuf İlişkisi”, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, s. 485-486.

Rıhtım, Mehmet, “Seyyid Yahya-i Şîrvânî'nin Türkiye ve Azerbaycan Kütüphanelerinde Bulunan Elyazma Eserleri”, *Kafkas Üniversitesi*, Azerbaycan, 2010.

Rıhtım, Mehmet, *Seyyid Yahyâ-i Bakîvi ve Halvetilik*, Kısmet Matbaası, Bakü, 2005.

Sadık Vicdanî, “Seyyid Yahyâ Şîrvânî”, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye'den Tarikatlar ve Silsileleri*, Haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul.

Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler I*, Haz. Mehmet Rıhtım, Kafkas Araştırmaları Enstitüsü, Azerbaycan, 2014, s. 116-120.

Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî, *Risâleler II*, Haz. Mehmet Rıhtım, Kafkas Araştırmaları Enstitüsü, Azerbâycân, 2014, s. 12-47.

Seyyid Yahya-yi Şîrvânî, *Külliyât*, Yz. Çorum Hasan Paşa Ktp, 19 Hk 2101, yp. 122a.

Taşköprülüzâde Usameddîn Ahmed bin Mustafa, *Şekâik-i numâniyye*, 1558.

Terbiyet, Muhammed Ali, “Seyyid Yahyâ Şîrvânî”, *Danışmendân-i Azerbaycan*, Matbaa-i Meclis, Tahran, 1314/1935.

Uludağ, Süleyman, “Ahmed Şemseddin, Yiğitbaşı”, *DİA*, II. Cilt, 1989, s. 135.

Yahyâ-yi Şîrvânî, Çorum Ktp, No 2101, *Risâle-i fî beyân 'u-l 'ilm*, yz., yp. 113b/10.

Yahyâ-yi Şîrvânî, Manisa Muradiye Ktp. 2906, *Rumûzu 'l-işârât*, yz., yp. 47b

Yahyâ-yi Şîrvânî, *Risâle-i Keşfûl-kulûb*, yz., Manisa Muradiye Ktp. 2906, yp. 4b.